САҤА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУҺУН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 62 (8507). 2000 СЫЛ БЭС ЫЙЫН 3 КҮНЭ. СУБУОТА. СЫАНАТА—1 СОЛК. 10 ХАРЧЫ.

2000—2002 сс.: УЛУУС ДОХУОТУ УЛААТЫННАРЫЫГА ХАЙЫСХАТА

ТӨҺӨ ҮҮТ ЫАҤЫАЙ?

Суоттаа, туттар, дохуоттан

Нэһилиэнньэ үлэлээх, олоҕор дохуоттаах буолларыгар улуус үс сыллаах сүрүн кирбиилэрэ чуолкайданна. Аны үлэлиир эрэ хаалла. Онуоха сыл быһаарыылаах мөччүргэ ыйдарыгар үктэннибит. Оттон үүтү туттарыыга уонна тутан, астаан нэһилиэнньэҕэ долбуурдаах ас оҥорон тиэрдиигэ тэрээһин үлэ хайдаҕый? Ол туһунан «Чурапчы» кооператив директора А. Т. ПОГОВИЦЫНЫ кытта кэпсэттибит.

—Андрей Тимофеевич, дьон ыксаан үлэлиир буоллаҕына, үүтү-аһы туттарар, дохуоттанар кыттыылаах түгэнэ тиийэн-тиксэн кэллэ. Дьэ, ол эһиги тэрээһиҥҥититтэн быһаччы тутулуктаныаҕа. Ол туһунан билиһиннэр эрэ.

—Быйыл үүтү туттарыы хайа да сыллардааҕар эрдэлээтэ, тэрээһин үлэ оннук. Кылаабынайа дьон олус көхтөөхтүк ылыста итиэннэ ынах да төрөөһүнэ элбэх курдук. Сыл бастакы кварталыгар 70 тоннаны тоҕо үүтүйэн улуус үс потребобществотын нөҥүө тутан астаатыбыт. Улуус баһылыгын дьаһалынан потребобществолар мас ыйыгар диэри 514 тоннаны туттарыахтаах этилэр. Ол сорудах толорулунна. «Холбос» нөҥүө соҕотуопкаҕа үп-харчы көрүллэрин таба туһанан, нэһилиэктэргэ түөлбэлэринэн үлэ күүскэ барда.

Маныаха куоталаһыы усулуобуйата көрүллүбүтэ. Холобур, хас нэһилиэк ахсын бастаабыт түөлбэлэр быһаарыллыахтара. Бастаабыкка 500, иккис буолбукка 300 уонна үһүс миэстэҕэ 200 солк. көрүллүбүтэ. Балаһыанньа быһыытынан хас да кордобул туруоруллубута. Итиниэхэ туттарыы, тэрээһин араас. Ол курдук, Сылаҥ нэһилиэгэ икки ыйга 10 тоннаны туттарбыт буоллаҕына, Мугудай, Хоптоҕо биир ыйга 30 тоннаны туттардылар, кытаанахтар үүтүгэдиик үлэлээтилэр.

Уопсайынан, үүтү, эти туттарыыга нэһилиэктэр баһылыктарын солбуйааччылара эппиэттээҕинэн сыбыарыллан быһаччы үлэлэһэллэрэ элбэҕи быһаарда. Арыы сыахтарын тэрээһинэ кинилэринэн үмүрүтүллэн, эрдэ аһыллан үлэлии тураллар. Сорохтор муус устар ыйтан ыаммытынан үүтү тутары саҕалаабыттара. Билигин күннэ улуус үрдүнэн 12 тонна хомуллан киирэр. Ити 1995—1996 сс. сайыҥҥы ыйдарга киирэр үүт саҕа. Бэс ыйын бастакы күнүттэн туттарыллар үүт «Чурапчы» кооператив нөҥүө аахсыллыа. Анализ көрдөрөрүнэн, былырыын бэс ыйын бүтүүтэ, от ыйын саҥатыгар күннэ улуус үрдүнэн 30-ча тонна үүт хомуллара. Быйыл туһааннаах кэмнэ итини 40-ча тоннаҕа тиэрдэргэ суоттанабыт. Бу иннинээҕи ыйдар тэтимнэрин мөлтөппөтөххө, кыаллыан сөп.

Оттон, этиллибитин курдук, кооператив өттүттэн үүтү тутууга туох кыаллара барыта оҥоһулунна, оҥоһуллар. Үүтү таһыыта тэхиниканы сыһыарыы, сырыыларын чуолкайданна. Арыы сыахтарын ол-бу араас тээбириининэн, таарананан хааччыйыыга үлэлэстибит. Быһата, балартан кооператив соҕотуопкаҕа отдела (начальник Л. Д. Александрова) ыкса дьарыктанар.

—Быйыл үүккэ дуогабардаһыы, төлөһүү хайдах буолуой?

—Бэс ыйыттан үүтү кооперативка туттараллар. Маныаха дуогабардаах дьоммут, хаһаайыстыбалар төлөһүүтүн аванснан кредит быһыытынан ылан олороллор: ынах арыытынан, халбаһынан, атын да бородуукта көрүҥнэринэн. Иккиһинэн, утары аахсыыга (безналичнай расчетка) чек биэриэхпит. Бу ыһыах кэмигэр. Биллэрин курдук, үбүлүөйүнэй ыһыахтарга элбэх киһи, ыалдьыт тоҕуоруһуо. Онуоха ыһыах аһын кымыһы, үтэһэлээх эти дьэ ити чегинэн ылар усулуобуйа үөскэтиллиэ. Ону туттарбыт үүттэринэн арыы сыаҕын маастардара суруйан биэриэхтэрэ. Ол чегинэн нэһилиэктэр, биирдииллээн дьон кооперативка кэлэн аахсан, астарын ылан барыахтара. Кымыһынан, үтэһэлээх этинэн эбэтэр этинэн.

Кини сэлиэнньэ олохтоохторо биир итинник ыһыахтарын аһын аахсыахтарын сөп. Бу чек бэс ыйыгар туттарбыттарга бэриллэр. Холобур, 20 киилэ үүтү туттарбыт 120 солк. чегин ылар, туһанар. Ол суума иһинэн үтэһэлээх эт, кымыс ылаллар. Манна даҕатан эттэххэ, улуус киининээҕи тэриллэр сайаапкаларын эрдэ түһэриллэрэ наада. Бүгүн сайаапка түһэрээт биир-икки хонугунан ылар кыаллыбытын сөп. Хапалас, Дьокуускай ыһыахтарыгар кооператив ыҥырыллан турар. Онон улууска үтэһэлээх эт ыһыах күннэригэр атыыга тахсара саарбахтардаах.

Быйылгы сылга бородууксуйаны туттарыыга хаһаайыстыбаларга кытта дуогабар-контракт түһэрсиллэн турар. Ол быһыытынан, эрдэ төлөһүү бэрээдэгинэн сиэмэс чааһынан, бурдугунан, комбикормунан уонна уматыгынан аахса сылдьыаллар. Мугудай, Сылаҥ, Хатылы курдук сууллаах нэһилиэктэр ылдылар. Сиэмэс чааһ, от охсор, мунньар булуупарга боростуой вексель туттуллуо. Кооператив биэрэр уонна ону күһүн бородууксуйа киирититтэн Үп министерствотын кытта эмиэ биһиги аахсабыт.

Тэрээһиннээх эбон эттэххэ, эһиилги сылга курдук, үлэ бары көрүҥнэр күрэхтэһиигэ усулуобуйата оҥоһуллуо. Былырыын түөлбэлэринэн үлэни эмиэ киллэрбиппит эрээри, туһугар суоҕа. Быйыл бу үлэ күүскэ ыытылларын көтөһөбит, саҕалааһын да куһаҕана суох. Итиниэхэ тиийэ миэстэтигэр тэрээһин үлэлэрэ ыытан, дьон дохуоттанар усулуобуйатын оҥорор соруктаах турар. Аны биир доҕолоҥнуур боппуруоспут, дьэ, дизеллэри булуу, арыы сыахтарыгар туруоруу. Тугу да быраҕан туран дьарыктаныахха наада. Электроуот быстыыта быйыл өссө элбээтэ. Дизели туруоруна ры Хадаар, Чакыр, Хоптоҕо быһаарыынан олороллор. Олорго төбөнү сыспакыын. Атыттар эмиэ оскуолалартан, атын да дизель баар сирдэриттэн кэпсэтэн, сүүрэн-көтөн сайыҥҥы кэмнэ уларсык ылан туруораллара эрэйиллэр.

—Улуус үс сыллаах сүрүн кирбиилэригэр соҕотуопка миэстэтэ бочуомнаах миэстэни ылар. Тэрээһин үлэлэригэр эһиэхэ бааны туусарыы, саҥа линиялары киллэрии көрүллүбүттэрэ. Ол туһунан тугу этиэҥ этэй?

—Улуус үс сыллаах былаана, сүнньүнэн, эти оҥорууну элбэтиигэ хайысхаланар. Сүөһү эрэ эти буолбакка, түргэнник бородууксуйаны биэрэр хаас-көтөр этигэр кытта суоттанан. «Плем-холбоһук» нөҥүө комбикорм аҕаллыбыт. Убаһаны, сылгыны, сүөһүнү киин буойуна нөҥүө туттарбыттарга биэриэхпит. Кыаллыннаҕына, хаас ылан 2-3 учаастакка көмө хаһаайыстыба курдук иитэриэхпит. Оттон сүөһүнү уотар площадкалары күһүн үлэлэтиэхпит.

Саҥа халбаһы сыаҕар (инвестиционнай бюджеккэ көрдөөрүгэ) докумуон түһэрбиппитин көмүскээн, комиссияны ааста. Новосибирскайга тиийэн поставщигын буллубут. Бу саҥа линиябытын күһүн үлэҕэ киллэрдэрбит диибит. Бэйэбит киэнэ 5 сыл үлэлээтэ, туһаттан таҕыста.

Түмүктээн эттэххэ, бородууксуйаны оҥорорго, туттарарга бары өттүнэн табыгастаах сыл буоларын өйдүөхтээхпит. Үп-харчы хамсаабыт сыла. Онон сайыҥҥы үүттүтэннэх ыйдары мүлчү туппакка, аҕыйаны суоттанан үлэлиэххэ. Ыаҕы сүтэрбэккэ-хоппорбокко үстэ ыан үүтү-аһы дэлэтэр соруктаах.

С. СМИРНИКОВА кэпсэттэ.

Бэс ыйын 10 күнэ— тиһэх болдьох

Потребкооперация кэлин икки сылга сэргэхсийдэ, государство бу салааны өйүүр хайысхаты тутуһар. Чугастан холобурдаатахха, Мааркычааннаҕы потребобщество үлэтин уруккy сыллартан уларыта тутан—табаары биэрээччилэргэ быһа тахсан, соҕотуопкалааһыны күүһүрдэн, табаар эргиирин 55 бырыһыан үрдэттэ, оттон тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйаларын соҕотуопкалааһын 12 тоҕул улаатта (2 мөл. 537 тыһ. солк.), 46 тоннанан элбэх килиэп астанна. Ити көрдөрүүлэринэн республикаҕа бастаатылар, 704 тыһ. солк. барыстаах үлэлээтилэр.

Бу потребобществоҕа 4800 пайщиктаах учуокка турар, пайдарын усунуоһунан үбү киллэриилэрэ 70 тыһ. солк. Дьэ, ити үп эргийэн-урбайан барыс ылыылар. Сокуон этэринэн, уопсай мунньах быһаарыытыгар олоҕуран, ити үп 20 бырыһыана пайщиктаахтарга үллэһиллэр. Онон усунуос утан түс бэйэ харчытын хаҥатыахха сөп.

Билигин бэс ыйын 10 күнүгэр диэри болдьохтонон пайщиктаахтара хаттаан регистрацияланыыны ыытыылла турар, нэһилиэктэринэн. Чурапчы сэлиэнньэтигэр олорор сирдэринэн эппиэттээх дьон: Арҕаа баска, Саҥа дэриэбинэҕэ, телевышкаҕа—Аргунов Ж. Д., киинэҕэ, сүөлү тутар-өрөмүөннүүр ГУП территориятыгар—Сипцева М. Н., «Сельхоз» томторугар, эт-үүт комбинатыгар, Миитээскэ, Күөрэгэй Алаастарыгар—Никитина Т. С., Ньыдьылиҥҥэ—Макарова П. С., интернат-оскуолаҕа—Владимирова М. А. уонна бастакы иккис кыбарталларга, ветуправление диэки олорооччуларга «Юбилейнай» маҕаһыын ананнылар.

Толору пай кээмэйэ—300 солк, эбиилээннэй пай—50 солк. Атыннан сыл устата төлүөххэ сөп. Үлэлээбэт пенсионердарга, инбэлииттэргэ толору пайдар—100 солк.

Уон алтатын түөлбүт кэм бары пайщиктаах буолуон сөп. Ити кэм устата сүүйтэриитэ суох лотерея оонньонуоҕа, онно кыттыы баҕалаахтарга эбиилээлинэй усунуостара—150 солк. Лотерея паевой кинигэ нүөмэринэн ыытыллар. Онно 50 солк. саҕаланан 500 солк. диэри сыаналаах электро-табаардары (чааннытыы, баттах кырыйар массыынаны, электровафельницаны, о. д. а.) сүүйүөххэ сөп. Улахан суумалаах хайҕа киирбиттэр оҕолорутар «Чабдык» профилакторийга путевкалар бэриллиэхтэрэ, сыаналаах бириистэр туттарыллаллар. Толору пайдаахтар сыл түмүгүнэн дивидент аахсаллар, кредиинэ табаар атыылаһыахтарын, бурдугу, комбикорманы дуогабар оҥостуохтарын уонна бэйэлэрин ордорунар бородууктааларын Мааркычааннаҕы потребобщество маҕаһыыннарыгар атыылыахтарын, сылга иккиттэн итэҕэһэ суох чэйиэтэллээх атыыны туһаныахтарын сөп.

Пайщиктаах буолуу бэйэҕэ барыһы киллэрэрин, улууспут уопсай экономическай сайдыытыгар кыттыы курдук өйдөнүллэр. Онон пайщиктаахтар маны болҕомтоҕо ыларгытыгар баҕарабыт.

М. СИДОРОВА.

Таатта үрэҕэ таһымныыр

Саҥкы халаан уутун киирэнэ алдьатыыта суох айдарыгар эрэннэ күүтүллүбүтүн курдук буолбата. Алаас эгэр сүрүн үрэхтэр уулара таһымныыр, куттала үөскэтэр чинчилэннэ.

Одьулууҥҥа ыам ыйын 31 күнүгэр Таатта уута эмискэ эбиллэн, бөһүөлэк иһинээҕи быһыты үрдүнэн аһан, соҕуруу өттүнээҕи 6 ыал дьиэтэ ууга барбытын ыаа хараҕытынан көрдүбүт. Нэһилиэк баһылыга А. П. Старостин этэринэн, бу 1980 сыллааҕы уу кэмнититтэр холоонноох эбит. Ыаллар хотонноро сүөһүнү киллэрбэт буолбут, оттук сайыҥҥылара, мастара ууга устубуттар. Дьон тыынан эрэ бөһүөлэгин кытта сибээстэһэр. Биир оҕо баттын туоратан иһэриттэн ыйытыыга: «Уҥуоһахпыт толору уу, дьиэбит муостатын ыһаран эрэрэ,—диэн хоруйдаата.

—Бэйиттин да ылар кутталлаана,—диэн аны «Кэскил» түөлбэ биир олохтооҕо дьиксинэн кэлэн барда. Билгэлээччилэр: «От үүнэн, сэтинэх оборон уу хоноҕо таҕыстаҕына да, быстааннык барыа, ыһыахха диэри сүүрүө. Улахан куттал суох»,—диэбиттэрэ эрээри, баһылык А. П. Старостин дьону-сэргэни кытта сүбэлэһэн баран, кэлһэлик бөһүөлэк иһинээҕи быһыта икки сиринэн хорон түһэрэргэ сорудахтаабыта. Ити Бэрэ быһыытан харыстыыр, ууну тутар сыалтан.

Соҕуруу нэһилиэктэргэ, холобур, Сирэ Холлоҕос быһыта таһымнаан уу, кырдьык одьулууннарга куттала дьиэ-чахчы үөскэтэр чинчилэммит. Онон түүннэри-күнүстэри дьуһуурустуба көтөөн көрөр. Оннук да сэгилдэхтаахтар. Быһата, Одьулууҥҥа эрэ буолбатах, Чурапчы сэлиэнньэтигэр Куохара эмиэ уутун биллэрдик эттэ. Итинник эргичи уу тыына биллэр-эстэр. Онон хайа да паводковай комиссиялар ыһытинэ биллэрэн иһиннэ күүһүрдэллэрэ эрэйиллэр.

С. СЕМЕНОВА.

ӨҺҮҮН—ТУЛАЛЫЫР ЭЙГЭНИ ХАРЫСТААҺЫН АЛД ДОЙДУТААҺЫ КҮНЭ

ИЙЭ АЙЫЛҒАБЫТ ИСТИҢ СЫҺЫАНЫ ЭРЭЙЭР

Биллиэхэх үчүгэй-эколог В. И. Вернадскай этэр турар: «Биосфераҕа химическай элементар миграциялара тыыннах оргэнизмнар эрэ кытыынньыах бараллар.— диэн. Оҥ аата, тыынар тыыннах эйгэтигэр, хойуутук, уулу буоллун, атмосфераҕа буолуох химическай процестэр барыларыгар биир солбуйааччы кислород курдук быстарда суох бэрэ турар хаммаалыы буолар эбит. Ол үчүн үөлүүр устеларыгар олоҕуран булбут, орун-оннугар олбуорламмат процесс. Дьэ онно тас оттуттан тиэтэ суох ороҕуу бөҕөнөй миграция барыытыгар уларыйыллыы кыалларга чуолкай. Уларыйыллар атын уларыйыллаҥта кэлиэх бэрэн пиэктэрин сөп, кэпсэл-тэнийэн барчалыахтар, оччоҕо, тиһиэхтэр, кэлиэ ороҕуутун билиммат, бэйэтин бэйэтэ солбуйыллар алдьатыллыах процесска нубулуйуох сөп.

Биллэрэ диэн хаһаайыстыбаннай дьаһыытын тэҥнэтэр горох тыыннар-тыыннах неруун суох буоллар. Кэрчигэр эрэ сүүнэтэр, кэпсэлэр структуралара эмиэ уларыйар. Болот кыыллар, үүнүмэйдэр аҕалыннара эрийэллэр. Кэпсэлэрэ бытархай, неруут солбуйар-кирбэччилэр уопта уоп-кэйүүр бөҕөтөрө. Итэҕэйиллэр эмиэ ыалдьыбат. Ол гынан баран, кыыс-сүүс тэбиэмэ бытарыйар да, сүүчүнэн элбэх энергиэҕэ ыалдьар. Энергетическай бөҕөлөр. Ол гынан кэпсэлэрэ неруохтаах сөп: кэпсэт уларыйыллыгыр, планета жумах куйаарга кубулуйуутугар, биосфера равновесиятыгар эбэтиллиэхтэр. Сахаҕа кунах куйаарга сыл аайы сантиметр-сантиметр спрэдэрэ хабан уланнаан иһэр. Арал муората нуурун бүтүө, Бахвал куоҕ уолуутун гаҕалаанна. Калмыыкыаҥа Ергени үрдэлгэр баайыы спрэдэ тэрдэрбитэрэ жумах куйаарга кубулуйар путталлаанна, тайда ыраах кыаҕан эбэр. Утлеккэтэй газ алуу ыйаанын элбэхтэн парниковай эффект дьаһыыта—бу барыта кэпсэлэ кэбилиннилэр тэрэтэрэ.

Хаанык бодаҕар экономика ресурсовой базата—айылаҕа Кэбэ аймах оонньо оҕорор, айылаттан эрэ хаһан туох баҕэтин олоҕуйа туттарга инидэлэҕэйин бэрэтэй сомсор. Хаһан этэллибит биохимическай суурэнэн кэпсибиэ бэйэтэ бэлэҕэ хаһаайыстыбабыт сайдыыларыгар сөп түбэспэт атын хайыстаахтар уларыйыллыы сөп.

Сайдыыны кэрэтэ-кэрэтэ барыы суоллара улаан бутэн-оҕоҥ бардахтар. Аҥаардыы этэтэр буолуталаах аналыт экономическай процестэр кэлэрэ кэпсэ кыра спрэдэрэ хаба барар буоллаллар биллибэкэ хаалар, кэпсэтэлэбэттэрэ. Айылаҕа ирдэбэ сыыстатын бэрэрэ буферный способын элбэх этэ, от бэлигэ аччаатар-аччаатар кэбэр. Бу тэбэлэтэлэах кислородтай ордахтарга айылаҕа буолуйуута, основной схемаларга уонноҕоннэрэ, кэлэ-сүүл уруут суох спрэдэрэтэр түгүрүннэ, кэхэллэрэ, о. д. а. буоллаллар.

Биллэрэ баар тыыннар-тыыннаах биосфераҕа барыгыныы ордороо холлоннулар, тулалыыр эйгэни чол туруоруу кэбэ аймах эстибит эмиэ буолар. Онуо оттиэхэр кэпсэтэр тэкэнэ кэрдиэнэ кэпэ бэйэтэ бэйэтэ оборуулар дьоҕуруох аҕара бэрбэт тыыннаах кэлэйэнэн ыытыллыахтаах. Сыл аҥрыы Сахаҕа спрэдэр 700-800 эйуур бэйэлэрэ бэрбэтэн суох ороҕуллуохтаах. спрэ хорутуулаах ,ыална ҕэлүйбүүлэр тэлэтуллуохтуоллар.

Кэбэ аймаҕа оҕотэ, хаан аймаҕаҕа сэп-бэлэр хаксыыр-хараҥай бэлэр жорунэ, кэпэлэхэ сахсыырда да, жабэ да бэлэр кэрэнэнэ туруоллар. Аймаҕа аймыта жабэ экономическай, холобурга ыалдьар кэрэнэрэ эмиэ. сүүнэ оргэнизациялара—бэлэр да-гранэм түнэта: суох этэлэр суох. Оҕотэр мүөттэрэ кэтырыалар кэлэлэлэрэн: бэлэр эмиэ, жоонтэн тэлэнэах буоларыгэр сөп түбэйэр ахсаанналаах үлэбэт кэтырыалар, хаастыгы туоруулларыгэр оруобуна сөп буоллар мэрэ сэлэнэйэ бэлэллэр, оттон ордук суох. Оттон кэпэ хоҥсыыр-хараҥайдаах уратыта диэн ойоҕэнэлэр.

Россия атын регионнарыгыттан Саха сирэ уратыта улахан: Ол курдук, бэйэлэ ирбэт тоҥ, чаҥ урдуттар олоробут, сир-кэрэмэ алдьатыах эрэ кэрэх—булуус ирэн, сир тостон алдьанар барар. республика аттарыгар кэрэтэнэ туундарэ, туундарэ оттордуох сир ыаҥар. Айылаҕабыт уйан. Ол урдуттан сир баайын хостобуулуо 50000 гектар алдьатыллыыта. Онуо эмиэ сир түгэрэр тубуйан саҥаатын, эрийэх. Аны сир баайа вахтовой ыыстанна хостоноор буоллаҕына. кэпэ да кэпэмэ билэбит.

Сахабыт сирэ кэпэ үйүн, ачыгыс ыаҥа кэрэнэ буоллар, бэлэхтэнэ-тэлэхтэнэ бэлэлэрэ одуу бэлэн. Истэбит кэтэ тоҥоон кэрэр буоллахха— 30-45 эмиэ. Онон хоҥуйа, эйгэлэрэ спрэдэрэ ыаммыт-ааах составтарын. чолуттан тэлэрэр дьоҕуурдаах-суоллах ааттыы. Үгүстэр бэлэлэрэ, кэрэллэрэ буоҕуо, үрэх-сахалар ахаастарынан. бэлэлэр олоробут жаалаа-ритор бэлэнэ ыаҥаах-бурдук хоҥуйарбэт спэдэрэ бэлэлэ, ялоча сыл, аҥаатын кэпэ эйгэ спрэдэрэ ыаммыт, ыаҥнырэй-ирэ от уулаут буоруо хаһаа кэрэнэ-ааах, тэлэнэрэй-ирэ от уулаут буоруо хаһаа кэрэнэ-ааах, атыл оҕоҥоо. сытар сир буоруттан уратыланнар буоҕо, атыл оҕоҥоо. сытар сир буоруттан уратыланнар буоҕо. Бэйэ дьаһыыларынан баар—хоҥуйа спрэдэ отуоорыы. Бэйэ дьаһыыларынан баар (кэрэнэлэ спэдэнэ) кэпэлэтар эйгэлэрэ эйгэлэрэ (кэрэнэлэ спэдэнэ) кэпэлэтар эйгэлэрэ эйгэлэрэ. Мэрэ Россия үрдүгэр эйгэ ыаҥа сыыйа. кэпэлэ кэпэ ирэр Мэрэ Россия үрдүгэр эйгэ ыаҥа сыыйа. кэпэлэ кэпэ ирэр сэмэлэрэ эрэтэтэнэ 0,41 эбэт буоллаҕына, биллэрэ 0,28 тэҥнэйэр. Ол аата, үс гыммыттан биирэ эмиэ-быт, эбэтэр эмиэт сотоҥ буоробут.

Экотехническай нуорма кэрдэбэтэн биир тэбэлэрэ суоҕуо эбэтэр сыалга эрэтэтэнэ. уҥуой оҥ дьоҕуна суоҕуо эбэтэр сыалга эрэтэтэнэ. уҥуой оҥ дьоҕуна эмиэ гэтэр- эмиэ, эмиэрэн бэйэнэ эрэдиэнэ, эмиэрэн бэйэнэ эрэдиэнэ. От солбуйуо уонна суоҕуо эбэт аймаҕа бэрэлэнэ-тэнэ уҥуоттаах, оттон сыыннэрэ 2,5-3 кэтэрэ кэпэнэ сөп.

Улуусчуттар тэбэ эмиэрэн, хоҥуйа сирэ бэрэнэй? Суоҕуту аҕаа тэбэ эхсэнэнэх суоҕуну эйгэр бэлэхтэхтэтэр эмиэрэн бэрэнэ сөп 2000 гектар тэҥэтэ ыыт. Үгүстэр кэрэнэ 23230 тэбэ эмиэх суоҕуоҕэнэт. 10621 сэлгэмэлэхтэт: Мэчэрэн уонна хоҥуйа сирэ бэрэнэ 124032 гектар. Алдан тэбэлэрэлэ. эмиэ эмиэрэн 8-9 тыыннаах суоҕуну эбэт эмиэрэн эмиэрэн аҕаа бэрэнэ; айылаҕабыт. сирбит-уоҥуут эмиэрэрэлэрэ. Бу эсэ ойоҕэн сыалар курдук оҥ дьоҕуна эмиэрэн эмиэрэн. Күрэх ыаллар бэлэлэрэ хоҥуйа. Оттоҕо бэлэлэнэ хоҥуйа. Оттоҕо бэлэлэнэ хоҥуйа тэлэнэ бэлэлэрэ

Улуу киһибит С. А. Зверев төрөөбүтэ 100 сылыгар

„Үрүҥ айыыттан төрүттээх үтүө тылым өлбөтүн!..“

САХА ОМУК ИЗЭ ТАЛААНЫН КҮӨРЭЙИИТЭ

С. А. Зверев—Саха Улуус чөлөбөтах кэнн саха дьоно суох буолуо. Ол эрдэҕэ, сорохтор кини туһунан өйдөбүллэрэ өссүү тутах, ньоруот ырыаһыттан ньуолуҥ сыыллыллар. Оттон, дьиҥэр, Сергей Зверев кэрэ кучуоластаах киһиэхэт. Ыраахтыгыт бөҕөлөрүн, таҥнан артист, ыллыр, үҥкүү тылын үөрүйүүлэах этэччи, улуу үҥкүүлүүт, өйүүн кыырыытын биллэччи уонна толороччу быыһыытынан аатырбыта-суоҕарыбыта. Сонуна таҥнан биллибитэ. Сергей Зверев саха үҥкүүтүн уонна музыкатын биллэччи, эйэлээччи буолбутун үгүстүгэр билбэттэр. «Сир сиэмэҕэ» диэн саха ыллаҕа биллэн үҥкүүтэ, музыката ньоруот тылынан уураан ыллыыллыгар уонна Сергей Афанасьевич ырыатыгар-тойугар олоҕуран ыллыыллыта. «Дьулуруйар Ньургун Боотур» диэн саҥа биэстэлэ спектакль аптордарыгар Марк Жирковка уонна Генрих Лукиновкайа лаҥ сүбэлиит буолбута. Кини «Сиэтэй Кыраастыыра» туруоруурга Зверев матыыптарын эмиэ туһаныллыбыта. 1950—1960 сс. кини Суоҕтаар уонна Ньурба ыччаттарыттан оҥоруна кэнниэх саха ыллыы ансамбылын тэрийэн 20 сыл салайбыта. Аптарбыт «Ойуор» диэн үҥкүүтүнэн сүбэлээн барыта отучча үҥкүүлүү ойуо туруорбута. Саха үҥкүүтэ уонна музыката сайдыытыгар Сергей Зверев үөскэтэн туоннат үгүстүн үөрэтэр.

С. А. Зверев олбутун кэнниттэн (1973 с.) аата ааҕыллыы пааттар. ырыата ыллыллыбат, ойуоннуута бөҕөтөлөөн буолбута, ааҕыа уонна ойуо ханнык-чойхолобоҕо. Оҥу саха кэмэ уонна Дмитрий Сергеевич Зверев. кэлиэ бөрөс буолан үөскэтиэт 1995 с. «Аҕам туһунан аман ыс» диэн бөдөҥсөй кэпсээнэ бөҕөлөөтүн аналаччы үрдүк сыанабылын ылла. 1998 сылга СР Президиума М. Е. Николаев С. А. Зверев—Ньыгыр Уолан төрөөбүтэ 100 сылын туолар үбүлүөйүн бэлиэтээбиэ уонна Олох бөлөхтөөҕүн туһунан ыйааҕын таарыйбыта. Маҥнык Ыйааҕы ыйыгыр үбүлүөйдэрбутугар бэлэмнэнэр да үбүлүөйдэрин иннэ дааҥна тахсан иллэр. Бу Сергей Зверевич республиканы сэлэппэтэ. ураты суолта баарыгын ситиспэт тэриллибит сахалыы ньоруота кинэнэн үрдүктүк кэпсэтиллэрэ бэлиэтэ. туоһута буолар. Биллэрдэ Зверевич уйаатыгыр, үөрэтиигэ кинэ ыйыгыныгыы ньоруотугар тиэрдэрдэ республика үрдүнэн аралыс хайыһыдаах үчүгэ үлэ барар. Оҥу барыстан этиэхэ, биэрэ бэрэ биллэтиллибит: иккэ сыл ааспыт Сергей Зверевич. кэнэ айыаныыларыгар ыллаах уонна ыллыы бэлэхтэнэхтээх Итиэлэртэн үксэ бүгүҥнү күннэ ахсаан турар. Д. С. Зверев «Алгыс түстэнитэ», К. Д. Утин уонна Д. С. Зверев «Үйэлэр сүгүрүйэр кэнэ» эйэрэ, биэс омук ырыатын тахсыбыт, 74 кэрэхсэбилинэн ситэ ньоьотор комплект дисклэлэх «Улуу Москуба туһунан тойуох диэн уо. д. л. кэпсиэлэр Чурапчы-тааҕы оҕо библиотекатыгар атыыга баалаах. Кэмэ-диэн 13 ырыалаах, оҥу кассетаҕа устан, ыллыхха, тарбатыллыахха сөп.

С. А. Зверев-сүүс сылга биирдэ үөскүүр дьылгаттан айдарылаах уойоотуу уоттуулаах хатыламмат сомоҕо таалаан. саха омук бүттүүнүн ньоп туттуута. Кини барыы айыыныыта саха ньоруотун духовнай бэлиэ. Айар улэтин сүрүн туоҕуна байотин мэнэк тылларынан этэллэрбитэ:

Айыыгат хаантан алаадьах
Алгыс сааннаах саҥыйбатын,
Үрүҥ айыыттан төрүттээх
Үтүө тылым өлбөтүн!

Сергей Зверев кэпсээрэ кэлиэхэрэ хаарбыт үтүө сиэмэ уонна алгыс тыла ыччаты көрөрөҥ, үрдүкэ уйуйар, ньоруоту сомоҕолуур сүүс түүстээх.

СЕРГЕЙ ЗВЕРЕВИЙ КИЭҢ ЭБГЭЭҮ ТАҺААРБЫТ ЧУРАПЧЫ ДЬОҺО

Суоҕтаар улуусуна Түбэй нэбилиэгэ Ньыгыгыр үрдүгэ тыаттыгар олорон иэдэс хорсуннаах 14 оҕолоох бөлөх-алтаан аҕаллыт. «Аҥкый ойуур бөҕөлүгэр ырыа ырыгаах хорсуннаах ыллыы-туойа ыллыыллыбыта айыыда: Саха Республикатын искусствотын үтүөлэрэ тэриллэ Саха Республикатын искусствотын үтүөлэрэ, Российскай Федерацыа культуратын үтүө деятеллэрэ, Российскай Федерацыа культуратын үтүө деятеллэрэ, Российскай Федерацыа культуратын үтүө ааттарын ылбыта. иннэ Улуу Кыйыл Знамята ордениын иҥэрааадаламмыта. Маҥнык Ыйааҕы

»Үрүҥ айыыттан төрүттээх үтүө тылым өлбөтүн!..»

Бүтүүтэ. Иннин 3 стр. көр).

халлааҥҥыттан охсуттулар. Түһүүгэтэ, баҕаһааччыта суох буоллаҕына оһуокай тохсыбат, сайдыбат.

Конкурсу Болтоҥо оскуолатын администрацията (директор Э. Е. Егоров) кэргэннэригэр төрүт культура учууталларын методическай холбоһуктара (сал. М. Д. Габышева) тэрийдэ. Дьүүллүүр сүбэ конкурска кыттааччылары үрүҥкүттээбэр быйыл эрэйдэбититэн. Этээччилэр таһымнара үрдээн эрэрин бэлиэтээтэ. Кыттыбыт оскуолаларга бирииспитинэн, бирдиилэрэ да буоллар, кэрэ-мичээр куолаһынах, хомурдуой тыллаах, ньыбаҕыта дьүһүннэрдээх, кэскиллээх этээччилэр баар буолбуттар. Мэҥэтээһиннээх ыбатар биһиргэбиэх бириискэ тиксибэтэх оҕолоох оскуола суох буолла. Ураа үөрэтээччиттэн тутулуктаах, ким хайдах үөрэппитинэн уһуйбуттуна этээлэр. Амма оскуолатын төрүт культураҕа учуутала Надежда Никитична Копырина бэлэмнээбит оҕолоро түһүүн ансамбльтэлэр. Бу үчүгэй сэҕэрээһин үөстээ хааллахха кубаҕатыт. ...

Итини таһынан дьүүллүүр сүбэ улуус оскуолаларын үксэ конкурска кыттыбатарын ыйда. Бу сэтэ суолта бэриллибэтэрин туһунан. Нүһинэни кыттааччылар оһуокай түһүмэхтэрин тутуһаллары... соһооннуу кинигэлэригэр, матырыйал сахардыа, туһанар кэпсээннэригэр. Бэриллибит бириистэри тутуһуннары, кыһыт буолар оҕолордоох кэллэллэрин сүбэлиир.

Кирилл ПЕРМЯКОВ,
төрүт педагогикатын Ассоциациятын улуустааҕы сэбиэтин председателэ.

АТАСТАҺАБЫТ

Байтаһыа тоҕоһо иччи тыһа тыһаҕаһы төрөөбүт тыһаҕаска. Аадырыһыт: Чурапчы сэл., Мурун-Тыылыытыйа, Неустроев уул. 47 №-рэ. Тел. 22-100

Педагогическай үлэ ветерана, РФ профтехүөрэхтээһин туйгуна, Дьокуускай куорат олохтооҕо

САВВИН Николай Исакович

хомолтолоохтук өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммыт тэрдэллэр:

—Таптыыр оҕом, убайбыт Саввин Николай Исакович күн сириттэн хомолтолоохтук алын туораабытынан кэргэнигэр, сиэннэригэр, саҥастарыгар Анастасия Васильевнаҕа, кыыһыгар балтыларыгар Женяҕа, уолугар быраатыгар Эдикка, күтүөтүгэр, кэлиитигэр, сиэннэригэр Пйэтэ, балтылара, Одьулууннаах Христина Степановна, Үүс-Таатталлаах Дария Неустроева дьиҥ кэргэттэрэ.

—Таптыыр уол, убайдара Саввин Николай Исакович өлбүтүнэн ийэтигэр Харитона Игнатьевнаҕа, киниэ оҕолоругар доҕотторугар Христина, Иван Степановичтарга, балтыгар Дария Неустроева дьиэ кэргэннэр, бары аймахтарыгар Чурапчыттан Саввиннар, Неустроевтар, Мындаабайтан Сидоровтар, Прокопьевтар, Васильевтар.

—Күтүөттэрэ Саввин Николай Исакович өлбүтүнэн кэргэнигэр аҕаһыгар, балтыларыгар Анастасия Васильевнаҕа, оҕолоругар Сирабиннар, Собакиннар, Теплоуховтар.

—Иһиктээх табаарыстара, кылааһааччалара Саввин Николай Исакович сөһүмэрдээх күн сириттэн барбытынан ийэтигэр Харитона Игнатьевнаҕа, кэргэннэр Анастасия Васильевнаҕа, оҕолоругар Женяҕа, Эдикка, кэлиитигэр Оляҕа, күтүөтүгэр Алексейга, сиэннэригэр, балтыларыгар Христинаҕа, Дарияҕа, күтүөттэригэр Иннокентий, Николайта, бары аймахтарыгар Одьулууннааҕы политехническай лицей коллектива.

—Убаастыыр бииргэ үөрэммит табаарыстара, биир дойдулаахтара, Россия профтех-үөрэхтээһинин туйгуна, албас-сүүрээннэрэ кэтэх таһаарбыт инструктор, учуутал Саввин Николай Исакович хомолтолоохтук олохтон туораабытынан кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, бары аймахтарыгар Дьокуускайтан Махсимовтар, Колесовтар, Никифоровтар, Сергеевтар, Дьячковскайдар, Седалищевтар, Матвеевтар, Седалищева И. А., Болоннуйна К. Б.

ДОҔОРБУТ СЫРДЫК КЭРИЭҺИГЭР

Бу дьыл ыам ыйын 25 күнүгэр биһиги кэтэх доҕорбут, бииргэ улааппыт, үөрэммит, баар-суох убаастыыр табаарыспыт КОРКИН Михаил Иосифович кэргэнэ таптыыр кэргэнэ Анна Николаевна, кыыһа оҕолоро 10-лаах Тамара, 16-таах Николай, 12-лаах Тимурка ыар алдьархайга түбэһэн биһигиттэн хомолтолоохтук бардылар.

Бу иэдээн бүттүүн улуус ыһыллыыта кэлэттэ, уолутта, хомотто.

Миша 1957 сыл ыам ыйын 10 күнүгэр Чурапчы сэлиэнньэтин ытык-мааны ыалыгар төрөөбүтэ. Кэйдуута, дьоһуннаах, айылҕатын сөргэһэн, сабуллаан 43 сааһын туолуор диэри Чурапчыга үөрэнэн, барыннааҕа тик улаатан олорбута.

Арыылаҕа Дмитриева лаграпичкатыгар сулууспалаан баран үүнэр көрсүүлүн биһигэр, сулуусталаабыт.

Биһиги Мистэбит оскуолаҕа бииргэ үөрэммит бастаакы кыларҕаттар сулууну, холку, сымнаҕас, алаҕаһа... биллэн туохха да буолуу олохтоох... ааҥнара... ыалыгар... Ол да ийэйэр...

Совет улахан... Тиии быйыл ыам ыйын 29 күнүгэр 17-тин туолан сиппэтигэр... Биһиги Маналаах 14 сааһын туолбута, ыара маалы уол Тимур эмиэ үөрэнэр учуутала. Ордуктар аналарын, ийэлэрин кураак үтүө-маана дьоннор буолан улааттар иниттэрэ, бийиги Миша бииргэ үөрэммит доҕотторо, олус биһигини эрэнэрбит.

Дьи, дьылҕа-хаан мөлтөҕү кыһаалас. Биһиги Мишабыт сэтэй-хотон оҕолорун нийиир ... тоһоҕолоох бытыгынан ... олох үөрүүтэ... тоһоҕолоох буолан... олохун кэрэбилэ... хааллылар...

Миша төрөппүт ийэтигэр, эдьиийдэригэр, быраттарыгар, балтыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит. Хайаан доҕорбут сырдык өйдөбүлүн сапылыыр тииһиннэрэ...

Ыал маһаналы... бүтүн бары биир биһи биир күнүнэн сириттэн сотулаан тахсыахтар, тоһоҕолоох оруо, саба айылах төрүөхтээх этэй, бу иннинэр кэмиэннэрин кимүй быстааҕа?!

Миҥиис пассаажирскайын отиприбут буруйдаахтара милиция, прокуратура булгуччу буолуохтар толору эппиэттиэхтэр тардылыахтаахтар.

Чурапчы орто оскуолатыгар биир кылааска үөрэммит доҕоттор.

Алаҕартан төрүттээх, «Депутатсколоволово» акционернай общество кылаабынай геолога сылдьыбыт

ГОГОЛЕВ Иннокентий Иннокентьевич

сөһүмэрдээх өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэллэр:

—Алаҕар оскуолатыгар үөрэммит кылдьаҕалара Гоголев Иннокентий Иннокентьевич ... Депутатскайга хаһаабыннай геология... олбуйабаччыннан улаатан сылдьан сөһүмэрдээх өлбүтүнэн ... Ирина ... Федоровнаҕа, кини бары оҕолоругар, ийэлэригэр Анна Чурапчыттан ... Николай Матвеевтар.

—Быраата Гоголев Иннокентий Иннокентьевич өлбүтүнэн улуустааҕы ... бухгалтерыгар Мохначескай Михаил Николаевичка, кини дьиэ кэргэнигэр ...

—Быраатыгар күтүөттэригэр Николай Олимпиевич Гоголевка, ... кэргэнигэр, оҕолоругар, бииргэ төрөөбүттэригэр Чурапчыттан Мария, Иван Окопешниковтар.

Тапталлаах аҕабыт, тыыл, үлэ ветерана, хоту кэһэрүллүү кыттыылааҕа, Арыылаах олохтооҕо

БАРАШКОВ Кэнэдэрей Пантелеймонович

кэрэхэн маныттан өлбүтүнэн Барашкова Григорийга, кэлиитигэр Аннаҕа, сиэннэригэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Чурапчытааҕы спортивнай оскуолаҕа 1982 с. бииргэ үөрэммит табаарыстара.

УЛУУСКУТ ХАҺЫАТЫГАР СУРУТТАРЫҤ!

2000 сыл иккис аҥарыгар «Саҥа олох» хаһыакка суруттуу почта кэнтэ баран. Сыаната 6 ыйга—103 солк., биир ыйга—18 солк. Эрдэ суруттарбыттар почтаҕа халан сыана приостановлатыы тоҕууттан.

Бары улуускут хаһыатыгар суруттарарга ыҥырабыт! Суруттуу бэс ыйын 25 күнүгэр бүтэр.

«Саҥа олох» РИХ.

АТЫЛЛЫЫБЫТ

Чурапчы сэлиэнньэтин II кварталыгар баар биир хостоох приватизацияламмыт квартираны. Билсэр тел. 21-692, 21-254.

* * *

Чурапчы сэлиэнньэтигэр Мурун Тыымпыйаҕа баар 7,5х7 м эргэ дьиэни гараж, мастарыскыай оҥосторугар. Билсэр тел. 21-226.

СҮТҮКТЭЭНИЭБИТ

Илэ Обутов Соломон Романович аатыгар бэриллибит УАЗ автомашина докумуонун, правата уонна паспорта буолбут паапкары Чурапчы сэл. Петр Алексеев уул. 28 №-рэ 4-с квартиратыгар аҕалан биэрэр гиэнигэр көрдөһөбүт.

А. Н., М. И. Коркиннар дьоҥ кэргэттэрин кытта буолбут алдьархайы арыаннага көмөлөһөр информацияны 21-100, 21-123, 21-480 телефоннарга биэрэргитигэр көрдөһөбүт.

Улуустааҕы ис дьыала отдела.

Улуустааҕы сиэмэлээх директорын кэтэр улаат сөрбүйбэтэ

КОРКИНА Анна Николаевна,

Чурапчытааҕы РЭС үлэһитэ

КОРКИН Михаил Иосифович,

оҕолоро, тапталлаах үөрэнээччилэрэ

Тома, Коля, Тимур

хомолтолоохтук өлбүттэринэн дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэллэр:

—Ийэлэригэр, аҕаларыгар бииргэ төрөөбүттэригэр, бары аймахтарыгар Чурапчы Алан сүһүүх оскуолатын коллектива.

—Ийэлэригэр, аҕаларыгар Илинкина Христина Спиридоновнаҕа, Кустурова Анна Иннокентьевнаҕа, бииргэ төрөөбүттэригэр, бары аймахтарыгар Дириҥ орто агро-оскуолатын коллектива.

—Ийэлэригэр, аҕаларыгар, бииргэ төрөөбүттэригэр, куоса дьонноругар, аймахтарыгар, хомуйааччы директорыгар Альбина Степановнаҕа, бары учууталларыгар, үөрэнээччилэригэр, дириҥ хомолтолорун тиэрдэ улаастан, ... төрөппүттэрин комитетын чилиэннэрэ Колесова К. К., Филиппова Г. И., Сивцева А. И., Алексеева Т. П., Попов Н. Н., Павлов К. Н., Мохирова П. М., Городецкая П. В., Попова М. Н., Шестакова.

—Кулууттук саныыр кэһиилэрэ Коркин Михаил Иосифович дьиэ кэргэнинэн хомолтолоохтук өлбүттэринэн ийэтигэр, быраттарыгар, балтыгар Михаил Иосифовичтыын бииргэ буолтаабыт доҕоттор-табаарыстара А. С. Баин, Л. Е. Капитонов, С. Е. Капитонова.

—Оҕолорбут баһаатайдара, учууталлара Анна Николаевна Коркина, кини кэргэнэ Михаил Иосифович, оҕолоро Тома, Коля, Тимур хомолтолоохтук өлбүттэринэн ийэлэригэр, аҕаларыгар, бииргэ төрөөбүттэригэр, бары аймахтарыгар Чурапчытааҕы «Артык» ХЭО коллектива.

—Убайа Михаил Иосифович, кини дьиэ кэргэттэрэ хомолтолоохтук күн сириттэн барбыттарынан бырааттарыгар, байаатарын улаһыттарыгар, кэрэ у начальнигар Коркин Николай Иосифовичка уонна кини дьиэ кэргэттэригэр Чурапчытааҕы уоттан былыһыыр ыарахат коллектива.

—Ийэлэригэр, аҕаларыгар, бииргэ төрөөбүттэригэр, бары аймахтарыгар улуустааҕы культура управлениета.

—Ийэлэригэр, аҕаларыгар, бииргэ төрөөбүттэригэр, аймахтарыгар, доҕотторугар, табаарыстарыгар, уруулаабыт тардаллыһар—гимназия, оробуусталаабыт электрическэй сетин коллективтарыгар Одьулууннааҕы политехническай оскуола-лицей үлэһиттэрин коллектива.

Редактор Г. Г. ПОПОВ

НАШ АДРЕС: 678790, п. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 кв. ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-352, отделы — 21-285.

Учредители (соучредители) газеты — Редакция, Администрация улуса, Правительство Республики (Саха Якутия). Газета издается на двуязычном языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.

Индекс газеты 54807

Автор суруктар этиллэр санаа редакция позициятын кытта сөп түбэспэт буолуохтарын. Суруктар ыйыыллар тахсыбаттар кэрэһиттээхтэригэр эппиэттээбэт.

Чурапчынская улусная типография Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат».

ЗАКАЗ № 62. Подписано в печать: 02. 06. 2000 г. Тираж 2369.